

Mẫu Thoải

Tiểu sử Ở điện thờ Mẫu, trường hợp đặt ba pho tượng nữ, đều giống nhau ở gương mặt, tư thế ngồi, và chỉ khác ở trang phục, thì ở bên phải là Mẫu Thượng ngàn, ở giữa là Mẫu Liễu, còn bên trái là Mẫu Thoải. Sau đây là truyền thuyết về Mẫu Thoải. Mẫu Thoải là Mẫu ở miền sông biển. Thoải tức là Thủy, do đọc trệch. Mẫu thường mang trang phục màu trắng. Có thuyết nói Mẫu là vị thần lưỡng tính. Lưỡng tính với cái nghĩa: Mẫu là phụ nữ, nhưng được Ngọc Hoàng Thượng đế ban tặng cho sức mạnh và tài năng, nhất là tài sông nước, như ở nam giới. Mẫu là vợ của vua Thủy Tề, là Hoàng hậu ở dưới Thủy cung. Vua Thủy Tề trông coi các việc ở biển, còn Mẫu trông coi các việc ở sông, ở suối Sông, suối có ở các nơi nên mẫu cũng có mặt ở các nơi, tại các bến sông lớn... Ở làng Viêm Xá, huyện Yên Phong, tỉnh Hà Bắc, đã thờ Mẫu là Thần Thành hoàng, vì làng này xưa kia chuyên nghề sông nước, nổi tiếng khắp vùng. Sắc thượng phong của Mẫu có đề "Nhữ Nương Nam nữ Nam Hải Đại Vương", chính là vì lẽ đó. Cũng có thuyết nói Mẫu, không phải một, mà là ba. Ba mẫu này là con gái của Lạc Long Quân và Âu Cơ, hai vị thủy tổ khai sáng của nước Văn Lang. Vua hùng thứ nhất, là con trai trưởng của Lạc Long Quân, Âu Cơ, bắt đầu lên ngôi trị vì thiên hạ. Còn trước đó Lạc Long Quân, Âu Cơ đã chia hai ngã, "50 người con theo cha lên núi, 50 người con theo mẹ xuống biển", như sử sách ghi chép. Và Hùng Vương thứ nhất là trong số những người con theo cha và lên làm vua, ở miền rừng núi và trung du. Ba người con gái, trong số "50 người con theo Âu Cơ xuống biển" ấy, được chọn để cai quản công việc về sông nước: Chế tạo thuyền bè, đan các thứ lưới bắt cá, trông coi các luồng lạch và chế ngự các vị thần mưa, thần gió mỗi khi các vị này lạm công, xâm hại đến hạ giới. Đó là công việc hàng ngày của ba Mẫu Thoải này. Ba Mẫu còn có phép thần thông biến hóa, xua đuổi và tiêu trừ yêu ma, thủy quái mỗi khi chúng đến sách nhiễu hoặc tàn sát ngư dân. Ba Mẫu đặt đại bản doanh ở sông Nguyệt Đức, chia nhau mỗi người một phần công việc. Dưới quyền các mẫu còn có các thủy thần và các tướng lĩnh, quân sĩ, saUân sàng chờ lệnh. Mẫu thứ nhất có tên hiệu là "Thủy Tinh Đông Đình Ngọc Nữ Công Chúa". Mẫu thứ hai có tên hiệu là "Hoàng Ba Đoan khiết Phu nhân". Còn Mẫu thứ ba có tên hiệu là "Tam giang Công chúa". Trong sử sách của các thời trước, chỉ ghi chép kỹ các sự kiện chống giặc, và chính yếu là tuyên dương công trạng của các vị vua chúa, tướng sĩ. Cả các việc trong cung vua phủ chúa cũng được ghi chép kỹ càng, vì quan niệm đây là Ngọc phả. Còn về chuyện làm ăn sinh sống của dân chúng, thường chỉ được ghi rất sơ sài. Cả những sự khốn khó, những nỗi tai ương mà dân chúng phải gánh chịu, cũng chỉ ghi rất qua loa, đại khái. Tuy vậy, những sự khốn khó, những nỗi tai ương ấy, như những trận bão lụt khủng khiếp thì chẳng những dân chúng mà cả vua chúa cũng phải hứng chịu, cho nên sử sách cũng đã ghi chép về các sự kiện loại này. Chính vì thế, đến ngày nay chúng ta còn được biết những sự kiện có liên quan đến mẫu Thoải khi trước. Khi Lý Thái Tổ rời đô từ Hoa Lư về Thăng Long thì miền đồng bằng Bắc bộ thường xuyên có nạn lũ lụt. Vị vua khai sáng của nhà Lý đã bắt tay ngay vào công việc trị thủy. Công việc tiến hành phải đến đời vua sau, đời Lý Thái Tông, mới căn bản xong: Các khúc đê được nối vào nhau và có quy mô gần như ngày nay. Trong những năm tháng đang tiến hành công việc đắp đê ấy, nạn lụt vẫn thường xảy ra. Chính vì vậy, mẫu Thoải đã phái các thủy thần, tướng lĩnh của mình đến các làng ven kinh thành Thăng Long để âm phù, giúp dân đắp đê chống lụt. Đó là các làng Nhật Chiêu, Quảng Bá, Tây Hồ, Yên Phụ... mà đến nay, thần thích vẫn còn ghi lại. Đến thời Lê, ở niên đại Vĩnh Thọ, nước sông Hồng dâng lên rất cao, tràn cả vào Yên Phụ. Nhà vua phải thân hành làm lễ Nam giao (Lễ tế cáo trời đất), và các mẫu Thoải cũng lập tức ứng hiệu. Các mẫu đã âm phù giúp dân chống lụt và xua đuổi bè lũ thủy quái. Đời Lê Thánh Tông, nhà vua thống xuất quân sĩ đi đánh Chiêm thành, khi thuyền đi qua vùng Phú Xuyên, Kim Bảng thì một trận cuồng phong hung dữ nổi lên. Vua lập tức sai dọn đàn tràng để cầu xin các vị thần thánh. Mẫu Thoải hay tin, phái Nguyệt Nga công chúa đến giúp, thế là bão tan. Khi thuyền trở về, nhà vua nhớ công ơn, sai đại thần đến tế lễ và mang sắc phong của nhà vua đến phong tặng Nguyệt Nga công chúa. Đây là một vài sự kiện sử sách còn ghi lại và mọi người ở một vài địa phương đã thờ Mẫu Thoải làm Thần Thành hoàng, như ở phần trên đã nói. Còn ở các nơi khác, thì thờ Mẫu ở các điện vì Mẫu đã có mặt để âm phù ở khắp mọi nơi. Mẫu Thoải giúp đỡ mọi người mỗi khi đi qua các vùng sông nước. Do vậy, mỗi khi bước xuống đò, qua một khúc sông rộng, mọi người